

Євтушенко Ігор Володимирович,
*аспірант кафедри тактико-спеціальної
підготовки, Дніпропетровський державний
університету внутрішніх справ,
Україна, м. Дніпропетровськ
e-mail : igor260288@yandex.ru*

УДК 341.16

РОЛЬ ТА МІСЦЕ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ПІВДЕННОМУ СХОДІ УКРАЇНИ (НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Здійснено аналіз чинників, що обумовлюють виникнення та ескалацію збройного конфлікту в Україні. Розкрито сутність міжнародних безпекових організацій. Досліджено діяльність Організації Об'єднаних Націй та Організації з безпеки та співробітництва в Європі щодо врегулювання внутрішнього збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях. Надано пропозиції з удосконалення діяльності цих міжнародних організацій.

Ключові слова: збройний конфлікт; міжнародні організації; антитерористична операція; сили охорони правопорядку.

Євтушенко І. В., аспірант кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Україна, г. Дніпропетровськ.
e-mail : igor260288@yandex.ru

Роль и место международных организаций в урегулировании вооруженного конфликта на Юго-Востоке Украины (нормативно-правовой аспект).

Проведен анализ факторов, обуславливающих возникновение и эскалацию вооруженного конфликта в Украине. Раскрыта сущность международных организаций безопасности. Исследована деятельность Организации Объединенных Наций и Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе по урегулированию внутреннего вооруженного конфликта в Донецкой и Луганской областях. Разработаны предложения по улучшению деятельности этих международных организаций.

Ключевые слова: вооруженный конфликт, международные организации, антитеррористическая операция, силы охраны правопорядка.

Постановка проблеми. Збройний конфлікт на території Донецької та Луганської областях призвів як до значних втрат особового складу військових формувань та спеціальних правоохоронних органів України, так і жертв серед цивільного населення України.

За даними ООН, із середини квітня 2014 р. до 28 лютого 2015 р. задокументовано загибель щонайменше 5809 людей. Також щонайменше 14740 людей було поранено на сході України. Із них 1112 було вбито та 3713 поранено у період з 1 грудня 2014 до 15 лютого 2015 р. [1].

За офіційною інформацією Уряду України, з початку антитерористичної операції до 2 березня 2015 р. загинув 1541 військовослужбовець, з яких 1223 військовослужбовця Збройних сил України, 132 військовослужбовця Національної гвардії України, 101 співробітник органів внутрішніх справ, 63 військовослужбовця Державної прикордонної служби України, 7 військовослужбовців Служби безпеки України, 15 працівників Державної служби з надзвичайних ситуацій. У шпиталях та лікарнях на цей час перебувало 501 військовослужбовець та працівник, 13 із яких були важкопораненими. Усього протягом антитерористичної операції було поранено 6226 військовослужбовців. Із військовослужбовців Збройних сил України – 1223, працівників органів внутрішніх справ – 366, військовослужбовців Національної гвардії України – 605, військовослужбовців Державної прикордонної служби України – 372, військовослужбовців Служби безпеки України – 63, а працівників Державної служби з надзвичайних ситуацій – 15. За даними Генерального штабу Збройних сил України, у полоні на цей час перебувало 201 військовослужбовець, бронетехніки складала 968 одиниць [2].

Актуальність теми. За таких умов, на думку більшості політиків та політологів, відповідно до сучасних вимог міжнародного права врегулювання кризової ситуації на Україні можливо тільки шляхом посередництва міжнародних організацій. Міжнародні організації є інструментом для раннього виявлення, попередження і запобігання конфліктів, а також регулювання криз і постконфліктної реабілітації, вони займаються широким колом питань безпеки, включаючи контроль над озброєнням, превентивну дипломатію, заходи щодо зміцнення довіри, права людини, спостереження за проведенням виборів, економічну та екологічну безпеку тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У літературі останніх років окремі питання торкаються нормативно-правових засад діяльності міжнародних організацій у сфері безпеки у роботах таких вчених: В. Б. Авер'янов (V. B. Averyanov), О. М. Бандурка (O. M. Bandurka), О. В. Балдинюк (O. V. Baldynyuk), С. Д. Білоцький (S. D. Bilotskyy), В. М. Вакулич (V. M. Vakulych), М. Я. Гуцман (M. J. Hutsman), Д. В. Дубов (D. V. Dubov), В. І. Дяченко (V. I. Dyachenko), Н. А. Зелінська (N. A. Zielinska), Ю. А. Іванов (Y. A. Ivanov), В. М. Лисик (V. M. Lysyk), М. М. Пендюра (M. M. Pendyur), О. В. Пулим (O. V. Pulum) та ін. Однак дослідженню ролі та місця між-

народних організацій у врегулюванні внутрішнього збройного конфлікту приділено недостатню увагу.

Метою статті є розгляд сутності міжнародних безпекових організацій, оцінювання ефективності їхньої діяльності щодо врегулювання ситуації в Донецькій та Луганській областях й вироблення відповідних пропозицій.

Виклад основного матеріалу. Жахлива статистика антитерористичної операції доповнюється даними єдиного звіту про кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України за 2013-2014 рр. та I півріччя 2015 р. У таблиці наведено статистику найбільш вагомих кримінальних злочинів проти основ національної безпеки, громадської безпеки, громадського порядку та моральності, авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, що обумовлюють виникнення та ескалацію збройного конфлікту [Див.: 3].

Таблиця

Статистика найбільш вагомих кримінальних злочинів, що обумовлюють виникнення та ескалацію внутрішнього збройного конфлікту

№ з/п	Обліковано кримінальних правопорушень за статтями Кримінального кодексу України	2013	2014	I півріччя 2015
1	Злочини проти основ національної безпеки			
1.1	Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, ст. 109	6	91	35
1.2	Посягання на територіальну цілісність і недоторканість України, ст. 110	0	285	101
1.3	Державна зрада, ст. 111	1	65	33
1.4	Диверсія, ст. 113	0	59	32
1.5	Перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань, ст. 114-1	0	12	92
2	Злочини проти громадської безпеки			
2.1	Терористичний акт, ст. 258	4	1499	758
2.2	Створення терористичної групи чи терористичної організації, ст. 258-3	1	478	560
2.3	Фінансування тероризму, ст. 258-5	1	54	106

3	Злочини проти громадського порядку та моральності			
3.1	Групове порушення громадського порядку, ст. 293	6	38	22
3.2	Масові заворушення, ст. 294	5	148	20
4	Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян			
4.1	Наруга над державними символами, ст. 338	3	58	10
4.2	Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій, ст. 340	1	39	13
4.3	Захоплення державних або громадських будівель чи споруд, ст. 341	14	662	239
4.4	Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, ст. 348	12	2260	1171
4.5	Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника, ст. 349	1	62	4
5	Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку			
5.1	Пропаганда війни, ст. 436	0	3	1
5.2	Порушення законів та звичаїв війни, ст. 438	0	1	2
5.3	Геноцид, ст. 442	0	2	2

Аналіз цих статистичних даних засвідчує присутність великої динаміки злочинів, а отже, ймовірність загострення збройного конфлікту. Тому діяльність безпекових міжнародних організацій в Україні є доречною; далі зупинимося на сутності діяльності цих організацій.

Наразі міжнародна безпека є гарантом світового самозбереження і сталого розвитку. Суб'єктами міжнародної безпеки виступають міжнародні організації, покликані забезпечити дотримання безпеки. Більшість із міжнародних організацій є основою міжнародного миру і безпеки, забезпечують дотримання загальновідомих норм міжнародного права не тільки державами – членами цих організацій, а й іншими суб'єктами міжнародних відносин. Першочергове місце в порядку врегулювання збройного конфлікту на Південному Сході України належить ключовим міждержавним міжнародним організаціям, що опі-

куються миром і безпекою в світі – Організації Об'єднаних Націй (ООН) та Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

ООН була заснована 1945 р. після завершення Другої світової війни представниками 51 країни з метою підтримки миру і безпеки у всьому світі, розвитку дружніх відносин між країнами та сприяння соціальному прогресу, поліпшенню умов життя і стану справ у галузі прав людини. Наразі її склад налічує 193 держави. Діяльність Ради безпеки ООН з підтримки миру та безпеки полягає у визначенні тих чи інших санкцій проти держав-порушників (включаючи військові операції проти них); введенні миротворчих формувань у зони конфлікту; організації постконфліктного врегулювання, зокрема, введення міжнародної адміністрації в зоні конфлікту. Крім цього, Рада може звернутися до примусових заходів, зокрема: введення економічних санкцій, збройового ембарго, фінансових штрафів та обмежень і заборон на поїздки; розриву дипломатичних відносин; блокади; колективних військових заходів.

Однак статут ООН містить перешкоди до врегулювання збройного конфлікту на території України. Так, згідно зі статутом Організації, до складу Ради Безпеки входять 5 постійних членів (Велика Британія, Росія, Китайська Народна Республіка, Сполучені Штати Америки, Франція) і 10 непостійних, яких Генеральна Асамблея ООН обирає за географічним принципом. Рішення Ради Безпеки (крім процедурних) вимагають 9 голосів з 15, включаючи голоси, які збіглися, всіх постійних членів. Це означає, що кожному з п'яти постійних членів Ради Безпеки належить право вето щодо рішень Ради. Тому у Російській Федерації завжди буде право на вето всіх дій ООН, що направлені на ескалацію збройного конфлікту в Україні.

У новій Стратегії національної безпеки України від 06.05.2015 р. зазначено, що агресія Росії проти України збільшила актуальність реформування Ради Безпеки ООН. У рамках роботи Генеральної Асамблеї ООН уряду України зосереджуватиметься на підтримці таких ініціатив з реформування Ради Безпеки ООН, які забезпечать її адекватне реагування на порушення міжнародного права, навіть якщо порушник є постійним членом цього органу.

Отже, основна роль у врегулюванні збройного конфлікту наразі належить ОБСЄ. ОБСЄ – найбільша в світі регіональна безпекова організація. У 1975 р. було засновано тоді ще Наряду з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ). У січні 1995 р. НБСЄ набула офіційного статусу міжнародної організації і була перейменована на ОБСЄ. Організація нараховує 57 держав-учасниць з Північної Америки, Європи й Центральної Азії, що поділяють свої підходи до безпеки, розглядаючи три її виміри: військово-політичний; економіко-екологічний; людський.

Особливістю Організації є наявність у неї польових операцій, які функціонують безпосередньо у деяких державах-учасницях та на їхній запит надають необхідну допомогу. Рішення в ОБСЄ ухвалюють консенсусом.

Спеціальна моніторингова місія (СММ) ОБСЄ в Україні почала свою роботу 21 березня 2014 р. на підставі запиту від уряду України до ОБСЄ

і консенсусного рішення всіх 57 країн-учасниць ОБСЄ. Мандат СММ був продовжений до 31 березня 2016 р. У подальшому, за необхідності, його також можуть продовжити. Її основні завдання – це неупереджено і об'єктивно спостерігати та звітувати про ситуацію в Україні, а також сприяти діалогу між усіма сторонами конфлікту. До складу місії входять близько 250 цивільних неозброєних спостерігачів із країн-учасниць ОБСЄ, підтримку діяльності яких забезпечують українські працівники. Головний офіс Місії у Києві, спостерігачі перебувають у Херсоні, Одесі, Львові, Івано-Франківську, Харкові, Донецьку, Дніпропетровську, Чернівцях та Луганську. Спостерігачі покликані сприяти зменшенню напруження, становленню миру, стабільності та безпеки. З метою сприяння діалогу на місцях місія взаємодіє з органами влади усіх рівнів, а також з громадянським суспільством, етнічними та релігійними групами та місцевими громадами [4].

Місія збирає інформацію та звітує про ситуацію з безпеки, встановлює та повідомляє факти щодо конкретних інцидентів, включно з тими, що стосуються заявлених порушень основоположних принципів ОБСЄ. Основними результатами діяльності СММ ОБСЄ є звіти щодо дотримання «Комплексу заходів з виконання Мінських угод» та ситуації в регіонах України.

Однак наразі існує проблема у дотриманні особистої безпеки спостерігачів. На частині території проведення антитерористичної операції, що не контролюється Україною, діяльність СММ ОБСЄ обмежується. Яскравим прикладом є подія, що трапилася 9 серпня 2015 р., а саме було підпалено 4 броньовані автомобілі ОБСЄ на стоянці перед резиденцією спостерігачів СММ в м. Донецьку. Також найсерйозніший інцидент стався 2 травня 2015 р., коли в н.п. Широкиному патруль СММ ОБСЄ потрапив під вогонь зі стрілецької зброї. Також 2 травня в н.п. Піски (неподалік від аеропорту Донецька), чотири міни влучили неподалік від патруля СММ, який наближався до пункту спостереження. Жодного бою в цьому районі в той час не відбувалося, ситуація була спокійна. Менше, ніж через дві години, той самий патруль, перебуваючи в н.п. Авдіївці, потрапив під перехресний вогонь з 152-міліметрової артилерії, яка заборонена відповідно до Мінських домовленостей.

Газета Німеччини «Bild» ще в жовтні 2014 р. повідомила, що уряд Німеччини направляє 50 військовослужбовців для охорони співробітників СММ ОБСЄ та 150 військовослужбовців підрозділів спеціального призначення, що будуть патрулювати зону конфлікту за допомогою безпілотних літальних апаратів. Однак ця інформація була неправдивою, а тому наразі актуальне питання щодо забезпечення особистої безпеки СММ ОБСЄ. На нашу думку, цю функцію на підконтрольній території України в нейтральній зоні можуть виконати сили охорони правопорядку України як сумісно з представниками Європи, так і самостійно за рахунок налагодження взаємодії з спостерігачами СММ ОБСЄ.

Сили охорони правопорядку можуть виконати наступні основні завдання:

– забезпечення особистої безпеки СММ ОБСЄ під час проведення ними спостереження на території, підконтрольній Україні;

– супроводження СММ ОБСЄ у демілітаризованій зоні з можливістю забезпечення укриття в спецтехніці та інженерних спорудах під час імовірних обстрілів;

– охорона техніки та майна СММ ОБСЄ в місцях їх дислокації на території, підконтрольній Україні.

На думку експертів, ОБСЄ потребує серйозного реформування, створення нової моделі її функціонування, яка б враховувала нову ситуацію в Європі, кардинальні зміни безпекового середовища, появу нових викликів і загроз. Наразі немає одностайності країн-членів щодо реформування ОБСЄ. Формуючи концептуальні підходи до реформування ОБСЄ, експерти вносять такі пропозиції:

1) ОБСЄ має необхідний потенціал для розвитку, який необхідно ефективно використати в інтересах всіх її членів та Європи в цілому на основі принципу неподільності безпеки;

2) потребує вдосконалення механізм прийняття рішень в Організації, доцільно опрацювати можливість перегляду консенсусного принципу із поступовим переходом до принципу якісно і кількісно кваліфікованої більшості;

3) варто розглянути можливість інтеграції різних «кошиків», формування спільних підходів на основі концепту «м'якої сили» з метою забезпечення інтегральної безпеки;

4) настав час прискорити роботу зі створення регламентів діяльності ОБСЄ за різними напрямками, зокрема такими, як попередження і розв'язання конфліктів, спостереження за виборами тощо;

5) організація має інтенсифікувати свою діяльність у таких напрямках як кібербезпека, боротьба з тероризмом, екологічна і техногенна безпека, у тому числі попередження, локалізація і подолання наслідків екологічних і техногенних катастроф, енергетична безпека тощо;

6) потребує посилення прогностичної функції ОБСЄ, формування інструментів для аналізу основних тенденцій і напрямків трансформації безпекового середовища, напрацювання випереджальних рекомендацій для країн-членів Організації;

7) відповідно до вимог часу потребує змін структура ОБСЄ, доцільно опрацювати можливість створення у системі ОБСЄ дослідницьких і експертних центрів з питань нових викликів і загроз [5, с. 50 – 52].

У цілому поділяючи зазначене вище, все ж зазначимо, що ці пропозиції більшою мірою носять декларативний характер. Тільки сьомий пункт пропозицій містить практичну складову. Вважаємо, що створювати нові дослідницькі і експертні центри з питань викликів і загроз у системі ОБСЄ є дуже затратним, особливо для бюджету України. Більш раціональним є інтеграція вже існуючих національних наукових установ як державної, так і недержавної форми власності до спільної міждержавної системи під егідою ОБСЄ.

Висновки. На основі викладеного зазначимо наступне.

1. Урегулювання збройного конфлікту на Південному Сході України можливо тільки за участі міжнародної спільноти. Універсальні міжнарод-

но-правові безпекові механізми, закріплені в Статуті ООН, Гельсінському заключному акті 1975 р., а також зовнішні гарантії безпеки України за Будапештським меморандумом 1994 р. виявилися недієвими. СММ ОБСЄ сьогодні є єдиним способом контролю виконання «Комплексу заходів з виконання Мінських угод» та висвітлення реальної ситуації в Україні.

2. Наразі єдиною підтримкою з числа безпекових міжнародних організацій у врегулюванні збройного конфлікту на Південному Сході України (крім економічних санкцій проти «країни агресора») є неозброєна цивільна СММ ОБСЄ. Однак актуальним постає питання щодо забезпечення особистої безпеки спостерігачів СММ ОБСЄ, що можна зробити шляхом налагодження взаємодії цієї місії з силами охорони правопорядку України.

3. Погоджуємося, що ОБСЄ потребує серйозного реформування, створення нової моделі її функціонування, яка б враховувала нову ситуацію в Європі, кардинальні зміни безпекового середовища, появу нових викликів і загроз.

4. Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на вивчення нормативно-правових та організаційно-тактичних засад удосконалення діяльності міжнародних організацій у врегулюванні збройних конфліктів.

Список літератури:

1. Death toll in eastern Ukraine crosses 6,000, Zeid says, as UN releases new report [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/en/information-centre/news/1963>.
2. Генштаб: на сході України загинув 1541 військовий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26877443.html>.
3. Єдині звіти про кримінальні правопорушення за 2013, 2014 рр. та I півріччя 2015 р. [Електронний ресурс] / Генеральна прокуратура України. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
4. Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osce.org/uk/ukraine-smm>.
5. ОБСЄ: сучасні виклики та перспективи розвитку / А. В. Єрмолаєв, К. А. Кононенко, О. О. Резнікова та ін. : аналітична доповідь. – Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. – 52 с.

References:

1. Death toll in eastern Ukraine crosses 6,000, Zeid says, as UN releases new report. Retrieved September 15, 2015, from <http://www.un.org.ua/en/information-centre/news/1963> [in English].
2. Henshtab: na skhodi Ukrainy zahynuv 1541 vijs'kovyj [The General Staff, in eastern Ukraine killed in 1541 war]. Retrieved September 15, 2015, from <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26877443.html> [in Ukraine].
3. Yedyni zvity pro kryminal'ni pravoporushennia za 2013, 2014 rr. ta I pivrichchia 2015 r. : Heneral'na prokuratura Ukrainy [The only reports of criminal offenses for 2013, 2014 and the first half of 2015: Prosecutor General of Ukraine]. Retrieved September 15, 2015, from <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> [in Ukraine].
4. Spetsial'na monitorynhova misiia OBSYe v Ukraini [Special monitoring mission of the OSCE in Ukraine]. Retrieved September 15, 2015, from <http://www.osce.org/uk/ukraine-smm> [in Ukraine].
5. Yermolaiev, A.V., Kononenko, K.A., Reznikova O.O. ta in. OBSYe: suchasni vyklyky ta perspektyvy rozvytku [OSCE: Challenges and Prospects of Development]. Kyiv, Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen', 2013, 52 p. [in Ukraine].

Yevtushenko I. V., graduate student tactical and special training of the Dnepropetrovsk State University of Internal Affairs of Ukraine, Dnepropetrovsk.

e-mail: igor260288@yandex.ru

The role and place of international organizations in the settlement of armed conflicts in the southeast of Ukraine (legal aspects)

Armed conflict in the Donetsk and Lugansk regions led to significant losses as personnel of military units and special law enforcement agencies of Ukraine and civilian casualties Ukraine.

Under these conditions, according to most politicians and political scientists to modern standards of international law crisis management in Ukraine is possible only through the mediation of international organizations. International organizations have a tool for early detection, warning and conflict prevention and crisis management and post-conflict rehabilitation, they are engaged in a wide range of security issues, including arms control, preventive diplomacy, confidence-building measures, human rights, monitoring elections, economic and environmental security and so on.

In the literature of recent years certain issues affecting the regulatory and legal framework of international organizations in the field of security. However, scientific research towards the place and role of international organizations in resolving the internal armed conflict in research paid insufficient attention.

The article is to examine the nature of international security organizations, evaluating the effectiveness of their work to resolve the situation in the Donetsk and Lugansk regions and providing relevant proposals.

The primary place in the order of settlement of the armed conflict in the South East Ukraine has a key intergovernmental international organizations dealing with peace and security in the world – the United Nations (UN) and the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE).

The new National Security Strategy of Ukraine of 05.06.2015 p. Indicated that the aggression of Russia against Ukraine increased the urgency of reforming the Security Council. As part of the UN General Assembly will focus the government of Ukraine will support such initiatives to reform the UN Security Council, which will provide an adequate response to its violations of international law, even if the offender is a permanent member of this body.

The main role in resolving the armed conflict currently owned OSCE. The feature is the presence of its field operations acting directly in some participating States, upon request and provide necessary assistance. Decisions in the OSCE adopt by consensus.

Currently, there is a problem in meeting the personal safety of observers. The forces of law and order are the following main objectives: personal safety SMM OSCE during their surveillance in the territory controlled by Ukraine; support the SMM OSCE in the demilitarized zone with the ability to provide shelter in special equipment and engineering facilities in the alleged attacks; property protection equipment and CMM OSCE in their locations of the territory controlled by Ukraine.

The only security support among international organizations in the settlement of the armed conflict in the South East of Ukraine (except for economic sanctions against the “aggressor country”) is an unarmed civilian OSCE SMM. OSCE needs serious reform, the creation of a new model of its operation, which takes into account the new situation in Europe, the dramatic changes the security environment, the emergence of new challenges and threats.

Areas for further scientific studies will be used to research legal and organizational-tactical bases of improvement of international organizations in resolving the armed conflict.

Key words: armed conflict; international organizations; the anti-terrorist operation; security forces.

Надійшла до редколегії 29.10.2015 р.